

N:o 195.

Af friherre **I. A. von Knorring** m. fl., om *ändring af §§ 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20 och 22 riksdagsordningen.*

I skrifvelse till Kongl. Maj:t den 10 maj 1900 anhöll Riksdagen om en i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning rörande de förutsättningar och vilkor, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare kunde utsträckas, samt om framläggande för Riksdagen af förslag, hvartill denna utredning kunde föranleda. En sådan utredning har emellertid ej blifvit verkställd, sannolikt emedan för kort tid förfutit efter skrifvelsens afgifvande. Den kongl. propositionen till innevarande Riksdag i frågan grundar sig därför endast på ett vist slags utredning. Undertecknade, som ej gilla den kongl. propositionen i flera delar, hafva naturligtvis ej haft annan utredning än denna att tillgå. Vi vilja i följd häraf genast medgifva, att, om frågan mot förmodan ej blifver afgjord vid innevarande riksdag, en framdeles verkställd fullständig och allsidig utredning kan ådagalägga lämpligheten af sådana grunder för organisation af valrätten, som gifve tillräcklig anledning att frångå nu intagna ståndpunkt. Men skall valrätten med bibehållande af census utsträckas ungefär så långt, som föreslås i den kongl. propositionen, hålla vi före, att, till förekommande, så vidt möjligt är, af landtmännens nedsjunkande till en minoritet i de flesta landtvalkretsarne och än mer i Andra Kammaren, vissa bestämmelser böra göras, som innebära väsentliga förändringar af den kongl. propositionen.

Sålunda bör städernas privilegierade representationsrätt i Andra Kammaren borttagas; för närvarande är det en landtrepresentant på ungefär 26,700 invånare i medeltal, under det att det är en stadsrepresentant på endast ungefär 13,500 invånare i medeltal. Vid jämförelse

mellan städernas och landsbygdens folkmängd enligt statistik för år 1899 finner man, att de förra skulle, om stad och land valde efter samma beräkning, i Andra Kammaren hafva endast 49 representanter i stället för nuvarande 80, och landsbygden skulle således hafva 181 representanter i stället för nuvarande 150. De skäl, som vid det nya representationsskicket införande förelågo för medgifvandet af proportionsvis större representationsrätt åt städerna, äro ej mera till finnandes. Industrien och näringarne i allmänhet hafva sedan dess i ej obetydlig mån flyttat ut på landet, och bildningen är nu derstädes vida mer spridd än vid nämnda tidpunkt. Äfven hafva städerna åtminstone för närvarande i Första Kammaren ett tillräckligt antal ledamöter att bevaka deras intressen, då omkring hälften af denna kammars ledamöter äro bosatta i stad. Städerna böra fortfarande bilda egna valkretsar, men med dem borde förenas större köpingar och municipalsamhällen, då ju sådana till sin karakter intet eller föga afvika från våra mindre eller medelstora städer. Enligt statistiskt meddelande funnos i riket vid slutet af år 1901 147 stycken köpingar och municipalsamhällen med en sammanlagd folkmängd år 1899 af 184,037. Om det stadgades, att köpingar och municipalsamhällen med en folkmängd af minst 1,000 skulle förenas med städerna i valkretsar, blefve 59 stycken sådana med en sammanlagd folkmängd af 139,145 till de senare lagda. Städernas och nu omförmälta köpingars och municipalsamhällets sammanlagda folkmängd utgjorde enligt 1899 års statistik 1,225,141, hvilket tal skulle berättiga dem gemensamt, då hela rikets folkmängd utgjorde samma år 5,097,402, till 55 representanter i Andra Kammaren mot 175 för landtvalkretsarne. Klart är att, om stadsvalkretsarnes folkmängd tillväxte i större proportion än landtvalkretsarnes, de förras representanter skulle i samma mån ökas, hvilket gjorde sig gällande vid den hvart nionde år skeende omregleringen af valkretsarna.

Den i § 13 mom. 4 här nedan föreslagna anordningen rörande förenandet i visst fall af närbelägna köpingar och municipalsamhällen med större städer afser efter 1899 års folkmängdssiffror städerna Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping med bredvidliggande köpingar och municipalsamhällen.

Då det i § 80 kongl. förordningen 21 mars 1862 om kommunalstyrelse på landet föreskrifves, dels hvad som menas med municipalsamhälle, och dels att kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd skola i sådana samhällen motsvaras af municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd, synes ej något administrativt hinder finnas för anställande af riksdagsmannaval i dessa samhällen.

Ändringar af flera §§ i riksdagsordningen — ändringar, som sannolikt behöfva justeras och kompletteras — äro föreslagna i anledning af förslaget om vissa köpingars och municipalsamhällets förändrade ställning vid riksdagsmannaval.

Slutligen anse vi, att rösträtt vid riksdagsmannaval bör beredas jordtorparne, hvilka äro brukare af fastighet af stundom ej obetydlig areal; det vore nemligen en stor orättvisa att ej medgifva sådana rösträtt, då skilnaden mellan dem och arrendatorer ofta är ingen och de lika litet äro vållande till att den jord de bruka ej är taxerad för sig, hvarigenom bevillning och kommunalutskylder ej af dem för densamma erläggas, som värnpligtige, hvilka för verkligt kroppsfel kasseras, äro vållande härtill; de senare skola dock med rätta erhålla rösträtt. Vid hvarje utsträckning af valrätt vid riksdagsmannaval synes det för öfrigt vara af en synnerlig vigt att ej utesluta en sådan klass, hvilken är i socialt och ekonomiskt hänseende fullkomligt likställd med eller öfverlägsen dem, som erhålla valrätt. Motsatt förfarande skulle alstra ett berättigadt och småningom sig djupt rotande missnöje hos de uteslutne, hvarigenom de komma att gifva ett värdefullt stöd åt alla dem, som komme att yrka på en ytterligare utsträckning af valrätten. Att jordtorparne i förenämnda hänseenden äro fullkomligt jemstälde med en mängd af dem, som genom den kongl. propositionens antagande skulle få valrätt, lärer ej kunna förnekas. Deras antal utgör enligt den meddelade statistiken 53,170, och allt efter som indelningsverket afskaffas, då soldattorpen återgå till jordegarne, kommer deras antal sannolikt att ökas.

Undertecknade hafva föreställt sig, att svårigheten att finna formen för valrätts medgifvande åt torparne skulle kunna lösas på det i § 14 här nedan föreslagna sättet. Det kommunala strecket är lemnadt, så att kommunal rösträtt för valrätt ej fordras; endast egandet eller brukandet af jordbruksfastighet och egandet af annan fastighet, båda af visst minimivärde, samt erläggandet af en viss minimibevillning till staten för årlig inkomst utgöra grunden för valrätt. Värdet af sådan fastighet, som ej skall till bevillning för sig taxeras (d. v. s. jordtorp och liknande) skulle bestämmas i den ordning och efter de grunder, som för dylik taxering äro stadgade. En sådan taxering blefve då jemförlig med den taxering af kommunalhus, skolor m. m., som nu verkställes och intages i särskild längd, utan att bevillning och kommunalutskylder för sådana skola erläggas.

Om uttrycken i § 14 ej anses fullt tydliga, torde utskottet, i fall tanken, som för dem ligger till grund, gillas, benäget förbättra dem.

Då de kommunala röstlängderna ej äro användbara vid en sådan orga-

nisation af valrätten som den nu antydda, är i § 17 förslag framställt rörande de erforderliga vallängderna.

Det i den kongl. propositionen föreslagna tvåröstsystemet synes ej böra införas, såsom främmande för den rådande uppfattningen.

I följd af ofvanstående få undertecknade afgifva nedanstående förslag till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20 och 22 i riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-tre-tio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Rikets städer jemte sådana köpingar och i kommunallag omförmälta municipalsamhällen, der folkmängden uppgår till minst ett tusen, ordnas i valkretsar, som benämnas stadsvalkretsar, och det öfriga riket indelas i valkretsar, som benämnas landtvalkretsar. Det antal riksdagsmän, som bör utses för stadsvalkretsarne och landtvalkretsarne, bestämmes efter förhållande mellan folkmängden i stadsvalkretsarne och landtvalkretsarne.

3. Hvarje domsaga, med undantag af dertill hörande köpingar och municipalsamhällen af beskaffenhet, som i mom. 2 sägs, utgör en landtvalkrets, för hvilken utses en riksdagsman. Understiger domsagornas antal det antal riksdagsmän, som böra för landtvalkretsarne utses, skola för ernäendet af detta antal de folkrikaste domsagorna, så vidt lämpligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal det för landtvalkretsarna bestämda antalet riksdagsmän, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en tvåhundra-tre-tiondedel af rikets folkmängd, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-tre-tiondedel af rikets folkmängd. Öfverstiger stadens folkmängd med mera än en fyrahundra-sextiondedel af rikets folkmängd hvad sålunda erfordras för val af en eller flera riksdagsmän, skola af närbelägna köpingar eller municipalsamhällen af beskaffenhet, som i mom. 2 sägs, så många med staden förenas, att staden eger välja ytterligare en riksdagsman. Städer med mindre folkmängd än en tvåhundra-tre-tiondedel af rikets folkmängd jemte öfriga i mom. 2 omförmälta köpingar och municipalsamhällen ordnas, så vidt

lämpligen ske kan, länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det jemlikt mom. 2 bestämda antalet riksdagsmän för stadsvalkretsarne.

5. Det antal riksdagsmän, som enligt mom. 2 bör utses för stadsvalkretsarne och för landtvalkretsarne, liksom riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, så ock i sammanhang dermed indelningen af de i mom. 3 och 4 omnämnda valkretsar bestämmas efter ofvan angifna grunder hvart nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställles, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter enligt § 15 mom. 1 skola ega rum.

Köping eller annat samhälle, som på grund af stadsprivilegier eller eljest skall ingå i stadsvalkrets, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landtvalkretsar, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han mantalsskrifven är, en hvar välfrejdad svensk man, som uppnått tjugufem års ålder, råder öfver sig och sitt gods samt antingen eger eller brukar jordbruksfastighet till ett värde af minst ett hundra riksdaler eller eger annan fastighet, hvartill vid riksdagsmannaval räknas jemväl å annans mark belägen byggnad, till ett värde ej understigande ett hundra riksdaler eller ock i bevilning för årlig inkomst erlägger till staten minst femtio öre.

Värdet af fastighet, som ej skall till bevilning för sig taxeras, bestämmas i den ordning och efter de grunder, som för dylik taxering äro stadgade.

§ 16.

1. I landtvalkretsar väljes riksdagsman — — — — — eger.

2. I de stadsvalkretsar, som bestå af två eller flera städer, köpingar eller municipalsamhällen, utses inför magistrat, kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande en elektor för hvarje stad, köping eller municipalsamhälle och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Dessa elektorer — — — — — eger.

3. Kommuner så ock i mom. 2 omnämnda municipalsamhällen, hvilka hafva att gemensamt — — — — — beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun eller sådant municipalsamhälle väckes medelst beslut, fattadt inför magistrat, kommunal-

stämmas eller municipalstämmas ordförande, varder sådant meddeladt till Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner och omförmälta municipalsamhällen infordras de röstberättigades
 — — — — — fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna särskildt för hvarje kommun och omförmäldt municipalsamhälle inför magistrat, kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas för kommunerna i landtvalkretsarna till domhafvanden och för kommunerna och municipalsamhällen i stadsvalkretsarne till magistraten i den stad, som den största folkmängden eger. Vid dessa — — — — — fastställas.

4. I stad, der magistrat — — — — — som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flera riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; är köping eller municipalsamhälle, såsom i § 13 sägs, förenad med sådan stad, förrättas val äfven i dem omedelbart inför kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande, och skola valprotokollen till stadens magistrat insändas. Skola flera riksdagsmän utses för sådan stad, må staden jemte dermed förenad köping och municipalsamhälle kunna indelas, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, i valkretsar.

§ 17.

1. Valberättigad, som vid valtillfället häftar eller vid utgången af det senaste kalenderåret häftat för oguldna utskylder till staten eller kommun, eller som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpligtsöfningar, vare förlustig rätten att i valet deltaga.

2. Vid såväl elektors — — — — — lika röstetal.

3. Vid dessa val skola till efterrättelse tjena röstlängder, hvarom föreskrifves i lag, stiftad i den ordning § 87 regeringsformen stadgar.

Då sådant val förestår, låte vederbörande valförrättare hålla röstlängden för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar, och varde under rättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet.

§ 18.

Konungens befallningshafvande — — — — — kringända. I kungörelse om omedelbart val i valkrets, som utgöres af två eller flera kommuner eller i § 13 omförmälta municipalsamhällen, erinras — — — — — sammanräknande.

För kallelse — — — — — är.

Der elektorsval hållet är, skall ordföranden i kommunalstämma, i municipalstämma eller i magistrat, som valet förrättat — — — — — fastställes.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt §§ 14 och 17 ega rätt att i valet deltaga inom den kommun eller någon af de kommuner eller samhällen, för hvilka de väljas.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för landtvalkrets af domhafvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för annan stadsvalkrets af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och — — — lydelse:

»Vid riksdagsmannaval — — — — — (städer och i § 13 omförmälta köpingar och municipalsamhällen.) — — — — — Ort och tid.

§ 22.

1. Är någon — — — — — för flere domsagor eller städer jemte i § 13 omförmälta köpingar och municipalsamhällen handlagts inom — — — — — utfärdar.

2. Den — — — — — sägs.

3. Vill — — — — — enligt mom 2.

Stockholm 16 april 1902.

I. v. Knorring. *N. Boström.* *Folke Andersson.* *A. Göransson.*

Nils Wallmark.

Joh. Nilsson.

Knut Almqvist.